

3. Війна у ліжках. На окупованих землях нацисти створили мережу будинків терпимості. *Кореспондент*. 2012. № 24. URL: <https://ua.korrespondent.net/journal/1365282-korrespondent-vijna-u-lizhkah-na-okupovanih-zemlyah-nacisti-stvorili-merezhu-budinkiv-terpimosti>.

4. Волеводз А.Г. Сучасна система міжнародної кримінальної юстиції: поняття, правові основи, структура та ознаки. *Міжнародне кримінальне правосуддя: сучасні проблеми* / під ред. Г.І. Богуша, Е.Н. Трикоз. Москва, 2009. С. 303–323.

5. Дацюк С. Міжнародні трибунали як інструменти людства. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/55bb216c36b7e/>.

6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199.

7. Лук'янюк В. Різанина в Нанкіні. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/1213P/>.

8. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

УДК 341.01

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.1.52>

ЮРАХ В.М.

ДОВІРА ДО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ОЕСР

Стаття присвячена висвітленню основних положень, розроблених ОЕСР, відносно сутності, особливостей та значення довіри громадян до органів державної влади в цілому і до уряду зокрема. Підкреслюється, що діяльність ОЕСР щодо формулювання рекомендацій із приводу підвищення рівня довіри громадськості до органів державної влади, зокрема шляхом поширення участі громадськості в їх діяльності та в процесах прийняття ними рішень, постійно поглиблюється. У дослідженні цитується документ ОЕСР «Довіра до Уряду, ефективність політики та порядок денний у галузі управління» 2013 року. З'ясовано, що довіра громадськості до дій органів державної виконавчої влади складається із двох компонентів: соціальна довіра та політична довіра. Соціальна – це довіра між людьми, один до одного. Політична довіра – це довіра макрорівня, тобто довіра до органів державної влади та прийнятих ними рішень. Визначено, що визнання і розуміння критичної ролі довіри в ефективній державній політиці має допомогти урядам краще формувати свою політику і програми реформ, покращуючи результати для всіх. Відновлення, підвищення або формування довіри до урядів та до державних органів останнім часом набуло характеру міждержавної проблеми. Відтак на її вирішення ОЕСР було розроблено відповідний документ про роль довіри, її сутність та способи її зміцнення. Наголошено, що принцип довіри до уряду – найважливіший, але часто опускається з виду інгредієнт успішного формування політики. Зниження довіри може призвести до зниження показників дотримання правил і положень. Зроблено висновок, що на міжнародному рівні питання довіри до органів виконавчої влади є одним із ключових завдань у досягненні мети забезпечення належного управління, оскільки без довіри неможливе підвищення рівня залучення громадськості до вироблення політики та прийняття рішень і в той же час таке залучення сприяє виробленню довіри. Тому діяльність ОЕСР щодо формулювання рекомендацій із приводу підвищення рівня довіри громадськості до органів виконавчої влади, зокрема шляхом поширення участі громадськості в їх діяльності та в процесах прийняття ними рішень, постійно поглиблюється.

Ключові слова: довіра, органи державної влади, органи виконавчої влади, ОЕСР, участь громадськості.

© ЮРАХ В.М. – кандидат юридичних наук (Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України)

The article focuses on the basic regulations, developed by the OECD, related to the essence, peculiarities and significance of the citizens' trust in public authorities in general and in government in particular. It is emphasized that the OECD activities regarding development of recommendations over increasing the level of citizens' trust in public authorities, in particular, by spreading the public participation in their activities and in their decision-making processes, are deepening constantly. In the research, the OECD's 2013 document "Trust in Government, the Policy Efficiency and the Agenda in the Area of Management" has been quoted. It has been found that public trust in the actions of state executive bodies consists of two components: social trust and political trust. Social is the trust between people, to each other. Political trust is the confidence of the macro-level, that is, the trust in public authorities and their decisions. It is recognized that recognizing and understanding the critical role of trust in effective public policy should help governments better shape their reform policies and programs, improving outcomes for all. Restoring, enhancing, or building trust in governments and public authorities has recently become an interstate problem. Therefore, an appropriate document on the role of trust, its nature and ways of strengthening it has been developed to address the OECD. It is emphasized that the principle of trust in government is the most important but often overlooked ingredient in successful policy-making. A decrease in confidence can lead to a decrease in compliance with the rules and regulations. It is concluded that at the international level, the issue of trust in the executive is one of the key tasks in achieving the goal of good governance, since without confidence it is impossible to increase the level of public involvement in policy making and decision-making, and at the same time it contributes to confidence building. Therefore, the OECD's work on formulating recommendations for increasing public confidence in the executive branch, in particular by increasing public participation in their activities and decision-making processes, is steadily increasing.

Key words: *trust, public authorities, executive authorities, the OECD, public participation.*

Актуальність теми. На питаннях підвищення довіри до уряду та державних органів через посилення залучення громадськості до прийняття рішень та до діяльності органів державної влади зосереджує сьогодні свою увагу така міжнародна організація, як Організація Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР).

ОЕСР є унікальним форумом, на якому уряди 35 демократичних країн із ринковою економікою співпрацюють один із одним, а також із більш ніж 70 країнами, які не є членами організації, в цілях сприяння економічному зростанню, процвітання та сталого розвитку. Була створена для управління допомогою з боку США та Канади в рамках Плану Маршала з реконструкції Європи після Другої Світової війни. Ця організація забезпечує умови, в яких уряди можуть зіставляти політичний досвід, шукати відповіді на спільні проблеми, виявляти передову практику і координувати внутрішню і міжнародну політику. Протягом більш ніж 50 років ОЕСР є цінним джерелом аналізу політики і міжнародно-порівнянних статистичних, економічних і соціальних даних. За останнє десятиліття ОЕСР ще більше поглибила свою взаємодію з діловими колами, профспілками та іншими представниками громадянського суспільства. Сьогодні на країни-члени ОЕСР припадає 63% світового ВВП, 3/4 світової торгівлі, 95% світової офіційної допомоги з метою розвитку, більше половини світового споживання енергії і 18% світового населення [1].

Співробітництво між Україною та ОЕСР започатковано у 1997 році шляхом підписання КМУ та ОЕСР Угоди щодо привілеїв, імунітетів та пільг, які надаються ОЕСР на території України. Угоду було ратифіковано Верховною Радою України у липні 1999 року (Закон України від 07.07.99 № 850-XIV). Сьогодні співробітництво між Україною та ОЕСР здійснюється відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва від 07.10.2014. Відповідальним за співробітництво України з ОЕСР центральним органом виконавчої влади визначене Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [2]. Із початку 2019 року Україна обрала курс на вступ до ОЕСР, задля чого планується створити методологічний центр в Уряді, який зможе допомагати профільним органам управління правильно формувати завдання для менеджменту і наглядових рад підприємств, допомагати з методикою оцінки їх роботи [3].

Ураховуючи викладене, метою даного дослідження є визначити досвід ОЕСР щодо участі громадськості в управлінні державними справами, зокрема одну з базових цілей участі – формування довіри до органів державної влади. Слід відзначити, що міжнародні економічні організації, в тому числі ОЕСР, були предметом вивчення в роботах таких науковців, як: Т.М. Анакін, М.В. Буроменський, А.О. Гаркуш, О.І. Головка-Гавришева, О.В. Київець, М.М. Микієвич, В.І. Муравйов, Є.В. Палій, О.М. Шпакович, Ю.В. Щокін, та ін. а в 2019 році була захищена дисертація В.П. Тичини, в якій детально розглянуто міжнародно-правовий статус ОЕСР. Водночас у тому ракурсі, який пропонується в даному дослідженні, пори наявність робіт вказаних авторів, діяльність ОЕСР ще не розглядалася.

Виклад основного матеріалу. ОЕСР визначила три основні стадії відносин між владою і громадянами: інформування, консультації та активна участь (партнерство). Однією з головних передумов розвитку кожної зі стадій є те, що «надання інформації та забезпечення доступу до неї вимагає наявності чіткої нормативно-правової бази, сильних суспільних інститутів, суворих наглядових механізмів і суспільства, яке добре знає свої права і діє відповідним чином. Якщо прийняття законів, проведення політики, яка забезпечує свободу інформації, та створення відповідних інституційних механізмів, є виключним обов'язком органів державної влади, то створення сильних наглядових органів, які контролюватимуть виконання цих законів і розвиватимуть сильну громадянську культуру, вимагає активної участі громадянського суспільства [4].

У 2001 році ОЕСР із метою надання підтримки урядовцям у їхніх зусиллях видала «Посібник з інформування, проведення консультацій та громадської участі в розробці політичного курсу», який виконує функцію дорожньої карти побудови ефективної правової бази надання інформації, проведення консультацій та забезпечення громадської участі. У ньому надано 10 досить цікавих порад для державних органів. Як тези їх можна викласти таким чином: 1) поставтеся до справи серйозно; 2) перш за все погляньте на справу з позиції громадян; 3) робіть те, що обіцяєте; 4) стежте за строками; 5) будьте креативні; 6) збалансуйте різні інтереси; 7) будьте готові до критики; 8) підключіть до роботи свій персонал (тобто необхідно звернути увагу на те, чи поінформований сам персонал органу державної влади про нові програмні ініціативи, чи самі вони справляються з розробкою власного політичного курсу та втіленням його в життя, чи беруть співробітники активну та зацікавлену участь у розробці програм та втіленням їх в життя, тощо); 9) розробіть послідовний політичний курс; 10) дійте, не гаючи часу (тобто відновити втрачену довіру важче, ніж її зберегти) [5, с. 29].

Тобто ми бачимо, що орієнтація цих порад є цілком та повністю «людиноцентристською» в тому розумінні, що громадянин для державного службовця має виступати в якості кінцевого споживача послуг та індикатора задоволення роботою державного органу. При цьому і персонал державного органу має бути зацікавлений в професійній роботі, спрямованій на розробку ефективної політики та її реалізацію, серйозно відносячись до завдання із залучення та участі громадськості в діяльності органів державної влади.

Важливою порадою, яку хотілося б виділити для подальшого оперування нею, є здійснення дій своєчасно, оскільки відновити довіру важче, ніж її зберегти. Цей момент можливо спостерігати в окремих документах міжнародного, європейського рівня, а також у розробках зарубіжних дослідників. Йому приділяється значна увага, оскільки було доведено, що втрачена довіра вимагає значних коштів та ресурсів часу задля її відновлення, при цьому негативне враження від роботи державного органу (конкретного державного службовця) здійснює сильніший вплив на людину і на її сприйняття ефективності роботи органу, аніж позитивний. Зокрема, важливе зауваження зробив Й. Кампен, воно полягає в тому, що довіра громадян до уряду по-різному залежить від того, чи мають вони позитивний або негативний досвід надання послуг. Негативний досвід робить набагато сильніший вплив на довіру до уряду, ніж позитивний. Тому, на його думку, цілеспрямована державна політика щодо незадоволених громадян надасть більш сильний вплив на довіру до уряду та органів державної влади [6].

Слід погодитись, що успіх дій уряду, в кінцевому підсумку, залежить від його сприйняття в суспільстві та від позитивного ставлення громадськості до державної політики, яку реалізує уряд: якщо суспільство сприйме закон або податок як несправедливий, то, скоріш за все, люди будуть обходити виконання цього закону або уникатимуть сплати податку. Пояснення підрунтя та аргументів, що стоять за прийняттям рішень уряду, підвищують ймовірність того, що відповідні дії уряду будуть успішними [7, с. 51]. Звичайно, це стосується не тільки уряду, але і будь-якого органу виконавчої влади, який у повсякденному житті потребує підтримки громадян, оскільки прийняте рішення органу виконавчої влади в разі відсутності його підтримки буде на-

тикаться на супротив громадян, поступове поширення невдоволення роботою державних органів та взагалі у свідомості громадян, відбуватиметься поступове узагальнення, «оскільки цей державний орган виконавчої влади працює погано, то і вся держава працює погано» через те, що саме органи виконавчої влади взаємодіють із громадянами безпосередньо, виступають на передовій лінії від імені держави.

Саме тому на інституційному рівні довіра має зміцнити поняття соціального контракту між громадянами і державою, де перші вносять свій внесок не тільки шляхом сплати податків і підпорядкування закону, але і будучи сприйнятливими до державної політики та співпрацюючи в її розробці та реалізації. Однак щоб отримати таку підтримку від громадян, уряди та державні органи повинні бути більш інклюзивними, більш прозорими, більш сприйнятливим і ефективними. Визнання і розуміння критичної ролі довіри в ефективній державній політиці має допомогти урядам краще формувати свою політику і програми реформ, покращуючи результати для всіх. Відновлення, підвищення або формування довіри до урядів та державних органів останнім часом набуло характеру міждержавної проблеми. Відтак на її вирішення ОЕСР було розроблено відповідний документ про роль довіри, її сутність та способи її зміцнення.

У загальному документі «Trust in government, policy effectiveness and the governance agenda» («Довіра до Уряду, ефективність політики та порядок денний в галузі управління»), 2013) ОЕСР вказується: «Без довіри до урядів, ринків і інститутів важко мобілізувати підтримку для проведення необхідних реформ, особливо в короткостроковій перспективі. Принцип довіри до уряду – це найважливіший, але часто упускається з виду інгредієнт успішного формування політики. Зниження довіри може призвести до зниження показників дотримання правил і положень. Громадяни та підприємства також можуть стати більш схильними до ризику, затримуючи прийняття інвестиційних, інноваційних та трудових рішень, які необхідні для відновлення конкурентоспроможності та прискорення зростання. Зміцнення довіри являє собою інвестиції в економічне відновлення і соціальне благополуччя на майбутнє. Довіра є одночасно внеском реформи державного сектору – необхідним для реалізації реформ – і результатом реформ, що впливає на ставлення людей та організацій і на рішення, що мають відношення до економічного й соціального благополуччя. У результаті довіра до уряду з боку громадян і бізнесу має важливе значення для ефективного здійснення політики. Інвестиції в довіру повинні розглядатися як новий і центральний підхід до відновлення економічного зростання і зміцнення соціальної згуртованості, а також як ознака того, що уряди отримують навчання з кризи. Завдання підтримки довіри ускладнюються більш швидким і диверсифікованим потоком інформації у всьому суспільстві, наприклад, через громадянське суспільство, інтернет і соціальні мережі. У сукупності вони створюють більш складні умови для урядів в плані підтримки довіри зацікавлених сторін. У цих умовах належної розробки політики і відновлення економіки може бути недостатньо для відновлення довіри, якщо громадяни з підозрою відносяться до процесу розробки політики і вважають розподіл витрат і вигод несправедливим. Розуміння того, що рухає довірою до уряду, має важливе значення для побудови сприятливого циклу, здатного підтримувати економічне зростання і добробут у середньостроковій перспективі» [8].

Довіра до уряду була визначена в якості однієї з найбільш важливих основ, на яких будуються легітимність і стійкість політичних систем. Довіра має важливе значення для соціальної взаємодії та забезпечення здатності урядів діяти без необхідності вдаватися до примусу. Отже, вона є ефективним засобом зниження транзакційних витрат у будь-яких соціальних, економічних і політичних відносинах [9]. Високий рівень довіри до уряду може підвищити ефективність і результативність його діяльності [8, с. 21]. Отже, довіра на рівні ОЕСР розглядається навіть як об'єкт, в який є сенс вкладати інвестиції, оскільки вона забезпечує ефективність прийнятих рішень. Довіра, на думку експертів з ОЕСР, повинна бути обрана державами, які прагнуть до економічного зростання та соціального розвитку, в якості нового й центрального підходу. Відтак підтримка довіри, або в разі якщо держава знаходиться в постконфліктному періоді, тоді її відновлення чи взагалі її побудова (якщо її не було ніколи) є інвестицією в розвиток держави, а на меншому рівні – в розвиток, посилення та укріплення державного органу виконавчої влади. Проте держави та державні службовці, які взяли для себе ці рекомендації за аксіому, стикнулися із проблемою того, що вони не розуміють, яким чином потрібно підтримувати довіру та що лежить в її змісті. Отже, щоб виробити концепції підвищення довіри, потрібно визначити, в чому ж полягає суть довіри. На вирішення цього питання в указаному документі «Довіра до уряду...» ОЕСР, враховуючи останні передові наукові розробки в цій сфері, спробувала визначити зміст довіри та окреслити її особливості відносно діяльності органів державної влади.

Довіра – це позитивне сприйняття дій людини або організації. Але слід розуміти, що те, що позитивно для однієї людини, не буде позитивним та справедливим для іншої. Довіра громадськості до дій органів державної виконавчої влади складається із двох компонентів: 1) соціальна довіра та 2) політична довіра. Соціальна – це довіра між людьми, один до одного. Політична довіра – це довіра макрорівня, тобто довіра до органів державної влади та прийнятих ними рішень. Цікаво, що для довіри до уряду (державних органів виконавчої влади в тому числі) важливі не фактичні результати діяльності уряду, а його сприймані результати, тому для підвищення довіри, крім результатів діяльності, важливими виявляються фактори сприйняття, які необхідно визначити. Очікування громадян є ключем до їх довіри до уряду. На думку Р. Далтона [10], по мірі того, як громадяни стають більш освіченими, їхні очікування від діяльності уряду зростають. Якщо очікування громадян зростатимуть швидше, ніж фактична діяльність урядів, довіра і задоволеність можуть знизитися. Ці зміни в очікуваннях можуть пояснити скоріше ерозію суспільної підтримки, ніж реальну роботу уряду, і можуть здивувати державних службовців, які спираються на попередні результати та прогнози.

Цінність довіри до уряду та державних органів яскраво підтверджується і в нещодавньому здійсненому дослідженні 2018 року німецькими дослідниками університету Мангейму [11]. Так, вони дослідили ситуацію, яка виникла навколо переговорів 2015–2016 років про Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство (ТТІР) з США і переговорів між ЄС і Канадою про всеосяжну економічну та торговельну угоду (СЕТА), зокрема той факт, що ці переговори викликали загальнонаціональні протести в державах-членах ЄС. Така реакція громадськості викликала подив як на державному рівні різних країн, так і серед науковців, насамперед тому, що від укладення цих угод в економічному плані держави ЄС мали б виграти. Науковці запитують про це в такому ракурсі: «Чому таке складне питання має такий величезний мобілізуючий ефект, хоча потенційні наслідки в значній мірі або неясні, або сприятливі для регіонів, що беруть участь у цьому?». В ході дослідження вони дійшли висновку, що «крім заклопотаності із приводу продовольчої безпеки, трудових та екологічних стандартів, захисту інвесторів шляхом врегулювання спорів між інвесторами та державою, а також на тлі все більш поляризованого політичного клімату переговори піддалися критиці за те, що вони не були відкриті для громадськості» [11, с. 1]. Саме «прозорість переговорів є важливим фактором для людей, які оцінюють результати переговорів» [11, с. 1], стверджують Себаст'ян Югл та Девід Гілберт в даному дослідженні. Вченими наголошується на тому, що громадськості неважливі результати (вона «скидає з рахунків результати»), коли вона вважає переговори неясними. Тому німецькі вчені стверджують, що рівень прозорості безпосередньо впливає на оцінку людьми дій державних органів та держави [11, с. 3], при цьому «рівень транспарентності може впливати на те, як угода оцінюється незалежно від її істотних політичних наслідків: дві угоди з однаковими політичними наслідками будуть оцінюватися по-різному, коли люди дізнаються, що одна з них була укладена в таємниці» [11, с. 5]. За допомогою результатів опитувального експерименту вони довели, що «непрозорі прийняття рішень знижує оцінку громадянами угоди незалежно від її результату: непрозорі переговори в середньому майже на 16% рідше знаходять суспільне схвалення, ніж прозорі щодо ідентичної угоди» [11, с. 7].

Отже, основні рівні довіри до уряду необхідні для справедливого та ефективного функціонування державних інститутів, таких як дотримання законності або надання основних державних послуг і створення інфраструктури. Верховенство права і незалежна судова влада особливо важливі, оскільки їх належне функціонування є ключовим чинником довіри до уряду, як це встановлено в ряді досліджень [12; 13; 14]. На думку інших дослідників, оскільки добре функціонуючі державні інститути є важливими для прийняття інвестиційних рішень в бізнесі, довіра до них є необхідним компонентом для стимулювання економічного зростання [15].

Вивчаючи довіру до державних органів влади, вчені припускають, що існують такі аспекти довіри, які не були очевидні в ході поступової еволюції країн в попередні роки. Зокрема, в дослідженні Г. Боукаерта було встановлено, що довіра може йти в різних напрямках. Не тільки довіра громадян і організацій до уряду має значення для ефективності політики; довіра уряду до громадян та організацій і довіра всередині уряду можуть також формувати напрямки політики і її результати [16]. Ступінь довіри громадян і бізнесу до уряду залежить від того, як організовані державні функції та державні послуги, а також яка їх ефективність і результативність. Потрібно сприятливе середовище для зміцнення довіри між урядом і громадянами в обох напрямках. Вчений відмічає, що, на жаль, довіра з боку і всередині уряду в науковій літературі значно менше досліджується, ніж довіра до уряду. Він підкреслює, що хоча для встановлення довіри потрібен час, він може бути швидко втрачений, тобто знову наголошується на своєчасності та вчасності

дій із боку державних органів. Підкреслюється, що недостатньо говорити про вплив довіри до уряду на діяльність уряду, економіки та суспільства, необхідно також описати, що може статися в разі зростання недовіри до уряду: (1) це може призвести до зниження готовності громадян (і бізнесу) підкорятися закону, йти на жертви під час криз або платити податки; (2) це може призвести до збільшення витрат уряду – що призведе до зниження ефективності або до зниження доходів; (3) зниження довіри до уряду може також ускладнити залучення і утримання професіоналів для роботи в державних установах [8, с. 23].

Висновки. Із викладеного можливо зробити такі висновки: (1) довіра громадськості до дій органів виконавчої влади є важливим компонентом підтримки їхньої діяльності та засобом зниження витрат та уникнення необхідності розробляти додаткові заходи задля примусу або переконання громадян до притримування прийнятих рішень цими органами; (2) довіра до органів виконавчої влади складається із двох компонентів: соціального та політичного; (3) довіра має йти в обох напрямках: як від громадськості до органів виконавчої влади, так і від органів виконавчої влади – до громадян, тобто громадяни і бізнеси мають довіряти органам виконавчої влади і органи виконавчої влади мають довіряти громадянам і бізнесу; (4) для формування та підтримки довіри вкрай важливе значення має прозорість прийняття рішень; (5) на формування довіри здійснюють вагомий вплив своєчасність та вчасність вчинення певних дій; (6) довіра не є об'єктивними фактором, вона віддзеркалює суб'єктивні сприйняття громадян, які звертаються за послугами до органів виконавчої влади, при цьому вченими доведено, що негативне враження має більш сильніший вплив на формування довіри та репутації органу виконавчої влади, аніж позитивне, яке сприймається як очікуване, а це зумовлює необхідність органів виконавчої влади діяти завжди на випередження, задля того щоб уникнути негативних вражень від громадян щодо діяльності органів виконавчої влади; (7) довіра потребує вимірювань та розробки факторів сприйняття, оскільки існує різниця між реальними результатами діяльності органів виконавчої влади та очікуваннями громадян; відтак задля того, щоб органи влади розуміли куди їм потрібно прикладати зусилля, вони повинні розуміти чого від них очікують громадяни.

Отже, зі всього наведеного видно, що на міжнародному рівні питання довіри до органів виконавчої влади є одним із ключових завдань у досягненні мети забезпечення належного управління, оскільки без довіри неможливе підвищення рівня залучення громадськості до вироблення політики та прийняття рішень, і в той же час таке залучення сприяє виробленню довіри. Тому діяльність ОЕСР щодо формування рекомендацій із приводу підвищення рівня довіри громадськості до органів виконавчої влади, зокрема шляхом поширення участі громадськості в їхній діяльності та в процесах прийняття ними рішень, постійно поглиблюється. Окрім вказаних та цитованих документів, слід відзначити і такі, прийняті ОЕСР, документи, в яких прямо чи побіжно заохочується широка участь громадськості: «Впровадження ефективних етичних стандартів в органах управління та публічній службі» [17], Керівні принципи ОЕСР [18], Доповідь ОЕСР «У центрі уваги – громадянин: громадська участь в інтересах кращої політики та послуг» [19], Довідковий документ ОЕСР щодо консультацій із громадськістю [20].

Список використаних джерел:

1. U.S. Mission to the Organization For Economic Cooperation & Development URL : <https://usoecd.usmission.gov/our-relationship/about-the-oecd/what-is-the-oecd/>.
2. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). URL : <https://mtu.gov.ua/content/organizaciya-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku-oesr.html>.
3. Україна розпочне роботу з приєднання до Організації економічного співробітництва та розвитку. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/ukrayina-rozpochne-robotu-z-priyednannya-do-organizaciyi-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku>.
4. Engaging citizens in policy making: Information, Consultation and Public Participation: OECD Public Management Policy Brief, 2001. N 10 URL : <http://gpsaknowledge.org/wp-content/uploads/2014/10/PB-GOV-Engaging-Citizens-in-Policy-Making.pdf>.
5. Міжнародна практика заходів, спрямованих на зміцнення довіри між державою та організаціями громадянського суспільства: Дослідження, проект на замовлення Координатора проєктів ОБСЄ в Україні. 136 с. URL : <https://www.osce.org/uk/ukraine/75885?download=true>.
6. Kampen J.K., DeWalle S.V., Bouckaert G. Assessing the relation between satisfaction with public service delivery and trust in government: The impact of the predisposition of citizens toward government on evaluations of its performance. *Public Performance and Management Review*. 2006. Vol. 29(4), P. 387–404.

7. Секретаріат уряду: координація державної політики та управління змінами персонального складу Кабінету / Міхал Бен-Гера та ін. Київ : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2008. 144 с. URL : <http://www.sigmaxweb.org/publications/42617579.pdf>.
8. Trust in government, policy effectiveness and the governance agenda: Government at a Glance 2013 : OECD. URL : https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/gov_glance-2013-en.pdf?expires=1573908809&id=id&accname=guest&checksum=C16A55B4D91C6B0FA142D6EEE12A9545.
9. Fukuyama F. Trust: the Social Virtues and the Creation of Prosperity., NewYork: Free Press, 1995.
10. Dalton R. J. The social transformation of Trust in Government. *International Review of Sociology*. 2005. Vol. 15. No. 1. P. 133–154.
11. Juhl S., Hilpert D. Wheeling and dealing behind closed doors: estimating the causal effect of transparency on policy evaluations using a survey experiment. *Political Science Research and Methods*. 2019. P. 1–17. DOI:10.1017/psrm.2018.67. URL : https://madoc.bib.uni-mannheim.de/50375/1/wheeling_and_dealing_behind_closed_doors_estimating_the_causal_effect_of_transparency_on_policy_evaluations_using_a_survey_experiment.pdf.
12. Knack S., Zak P.J. Building trust: Public policy, interpersonal trust, and economic development. *Supreme Court Economic Review*. 2003. No.10. P. 91–107.
13. Johnston W., Krahn H., Harrison T. Democracy, Political Institutions, and Trust: The Limits of Current Electoral Reform Proposals. *The Canadian Journal of Sociology*. Canada, 2006. Vol. 31(2) P. 165–182.
14. Blind P.K. Building trust in government in the twenty-first century: Review of literature and emerging issues in. *7th Global Forum on Reinventing Government Building Trust in Government* (Vienna, 26-29 June 2007). Vienna, 2007. P. 26–29.
15. Aghion P., Algan Y., Cahuc P. and Shleifer A. Regulation and distrust. *The Quarterly Journal of Economics*. Oxford, 2010.
16. Bouckaert G. Trust and Public Administration. *Administration*. 2012. Vol. 60. No. 1. P. 91–115.
17. Whitton H.. Implementing Effective Ethics Standards in Government and the Civil Service. Transparency International, 2001. URL : <https://www.oecd.org/mena/governance/35521740.pdf>.
18. Building an open and innovative government for better policies and service delivery: Background document for Session 1, OECD Guiding Principles for Open and Inclusive Policy Making. Paris, 8-9 June 2010. URL : <http://www.oecd.org/gov/46560128.pdf>.
19. Focus on Citizens : Public Engagement for Better Policy and Services: OECD. 2009. 322 p. DOI : 10.1787/9789264048874-en.
20. Background Document on Public Consultation : OECD. URL : <https://www.oecd.org/mena/governance/36785341.pdf>.